

Posudek vedoucího diplomové práce

Natanael Herrmann

Ayahuasový neošamanský habitus v ČR

Diplomová práce N. Herrmanna čítá 86 stran rozdělených do úctyhodných sedmnácti kapitol, bibliografie a příloh. S pomocí metod etnografie a silné pozice auto-etnografie autor zkoumá sociální život rostliny ayahuasca v Česku – konkrétně pak, jak napovídá samotný název práce, ho zajímá neošamanský habitus a hledání odpovědi na otázku „*Co musí člověk udělat pro to, aby mohl být ayahuasovým neošamanem? Neboli jaký habitus je vlastní ayahuasovým neošamanům a jaké techniky práce se sebou k němu vedou?*“ (str. 23) Otázka práce je natolik zásadní, že se dokonce stala podtitulem celé práce. Autor dochází k závěru, že „*Na základě výzkumu se ukázalo, že pro ayahuasový neošamanský habitus jsou klíčové tři základní roviny, tedy rovina „extatická“, „didaktická“ a „materiální“ avšak jejich formy jsou u každého neošamana rozdílné, což mají na svědomí jejich specifické životní trajektorie.*“ (str. 7) Právě rozdílnost životních trajektorií neošamanů je pak podle Herrmanna důvodem toho, že „*každý rituál [spojený v Česku s ayahuascou] může ve výsledku vypadat zcela odlišně.*“ (str. 49)

Práce je to v řadě aspektů unikátní – autor si vybírá téma, které je velmi náročné na antropologické zpracování, zvláště proto, jak říká mj. Pierre Bourdieu, že religiózní či kvazi-náboženská zkušenost je velmi těžko zprostředkovatelná a tudíž analyzovatelná. S touto skutečností se autor vcelku umě vyrovnává tím, že výzkum designuje zejména kolem tvarování habitu neošamanů a nikoli zkušenosti ayahuasové ceremonie samotné, díky čemuž nachází i prázdné místo na mapě podobných výzkumů v Česku, když tvrdí, že „*Všechny tyto výzkumy se však zabývají především účastníky těchto rituálů a celkově situací kolem nich a málokdy do hloubky zkoumají osobnosti neošamanů. Z toho důvodu jsem svůj výzkum zaměřil právě na ně.*“ (37)

Nicméně, samotné psychedelické zkušenosti ceremonie a rituálu se ale autor v práci extenzivně dotýká rovněž, což metodologicky i žánrově řeší využitím techniky známé jako auto-etnografie, která je patrná nejen v obsahu textu, míře reflexivity, využívání zdrojů (mj. práce s osobním a nikoli jen terénním deníkem), ale i ve strukturaci práce samotné a dělení do kapitol. Ba co více, práci je možné dokonce zčásti považovat za jakousi obdobu žánru známého jako *Bildungsroman*, kdy autor práce je zároveň jedním z hlavních hrdinů textu a diplomové práci je tak možné rozumět nejen o sobě, ale v širším kontextu autorovy životní trajektorie – tzn. i jako dalšímu důležitému mezníku v duchovním a společenském rozvoji N. Herrmanna. To koneckonců autor explicitně přiznává v samém závěru práce, když píše, že: „*Můj projekt měl sloužit k přivolání ayahuasce do mého života. Rád bych na tomto místě vyjádřil nesmírnou vděčnost za to, co jsem v rámci výzkumu ke své diplomové práci mohl zažít. Navštívil jsem nádherná místa, seznámil se s úžasnými lidmi a prožil hluboké transformativní zážitky.*“ (str. 77)

Inovativní metodologický přístup autor doplňuje i poměrně širokým konceptuálním kotvením, jež kombinuje bourdieovské a wacquantovské pojetí habitu s antropologickými teoriemi rituálů a neošamanismu. Jestliže v případě habitu je ovšem nutné Herrmanna kritizovat za odfláknutí diskuse k habitu, která má jen jednu stranu (str. 24) a kde ona konceptuální šíře se děje na úkor konceptuální hloubky, v případě teorií rituálů je naopak nutné autora pochválit – a to nejen za kvalitu diskuse teorií v práci, ve které využívá řadu klíčových autorů (V. Turner, F. Bowie, B. Kapferer), ale i za celkovou přípravu na výzkum rituálů, v rámci které se mnou Herrmann absolvoval čistě dobrovolný a kredity nehodnocený čtecí seminář k této tématice.

Autorův unikátní přístup k tématu kombinující etnografické a auto-etnografické prvky má ovšem jednu slabinu, která je, žel pro něj, zcela zásadního charakteru. Má-li práce název „neo-šamanský habitus“, klade-li si výzkumnou otázku přímo v podtitulu práce po tom, co je třeba udělat, aby se člověk neo-šamanem stal a vymezuje-li se v textu práce oproti jiným pracím tím, že se nezaměřuje na uživatele ayahuasky a tedy návštěvníky rituálů, nýbrž na neošamany, pak člověk čeká, že hlavní těžiště práce se bude přesně tomuto věnovat, zatímco auto-etnografické prvky z prožitků rituálů a tedy z perspektivy účastníků budou pouze doplňkové a ilustrační. Jenomže v práci je tomu přesně naopak. Co se počtů stránek týče, tak největší množství diplomové práce zabírají právě autorovy auto-etnografické popisy jeho cesty a jeho zkušeností s rituály, případně popisy ayahuaskových ceremonií v ČR jako takových. Oproti tomu avizovanému jádru práce – etnografickému trasování stávání se neo-šamanem a podmínkách osvojování si neo-šamanského habitu – je věnován nepoměrně menší prostor. Vždyť podle názvu ta hlavní kapitola nesoucí jméno „Ayahuascový (neo)šamanský habitus“ je nejenže skryta na konci práce (je to až 14. kapitola), ale hlavně má pouhé čtyři stránky! (str. 68-72) Autor se sice vymezuje vůči výzkumům, jež zkoumají perspektivu účastníků rituálů, ale ve finále dělá něco podobného, navíc se silným auto-etnografickým prvkem, což Herrmann sám přiznává, když shrnuje záběr svého výzkumu (citaci ponechávám i s překlepem): „*Můj výzkum trval tři a půl roku a celkem jsem se v rámci něho zúčastnil jedenácti ayahuascových rituálů, přičemž dohromady šlo o patnáct nocí. Jednalo se přibližně o sto padesát hodin v liminální fázi rituálu.*“ (str. 75). Jinými slovy práce dělá něco trochu jiného než říká, že dělá. Ba co více, dělá do značné míry to, co říká, že nedělá, protože už to dělali jiní, což považuji za velký problém – klade si sice jasnou a dobře obhájenou výzkumnou otázku po habitu neo-šamana, ale namísto důkladného odpovídání se po většinu práce věnuje něčemu jinému.

Tento zásadní nesoulad, na který jsem autora opakovaně upozorňoval, vznikl do značné míry tím, že práce je šitá horkou jehlou a na poslední chvíli. Z jedné strany sice Herrmann prováděl nadstandardní aktivity při výzkumu (viz onen čtecí seminář), na straně druhé ale výzkum provázely dlouhé promlky, které se snažil na rychlo dohnat poslední měsíc před odevzdáním. A to se na práci žel podepsalo.

Celkové hodnocení

Díky všemu výše napsanému práci doporučuji k obhajobě a doporučuji jí hodnotit na spodní hranici dvojky, tzn. 10 body.

Otázka k diskusi

Jak zní odpověď na klíčovou otázku výzkumu „co musí člověk udělat pro to, aby se mohl stát ayahuascovým neošamanem“? Odpověď diskutujte nad empirickým materiálem z výzkumu.

V Praze, 10. září 2020

Mgr. Bohuslav Kuřík, Ph.D.